

H2 – Cultuur

1. Inhoud v/h georganiseerd samenleven: Cultuur

1.1 Inleiding

Tylor:

- **Cultuur** = Complexe geheel v kennis, geloofsovertuigingen, kunst, wetgeving, waarden & normen, tradities & alle andere capaciteiten & gewoonten die dr mens als lid v samenleving verworven werden
= Opsomming v elementen die onderdeel vormen v cultuur
- **Gelijkvormigheden** = Resultaat v wetmatigheden

Kroeber:

- **Biologische evolutie** = Oude kenmerken inruilen vr nieuwe → Betere aanpassing vd soort
- **Culturele accumulatie** = Omgeving mee aanpassen i.p.v. enkel genetische kenmerken (niets wordt ingeruild of vervangen) → Menselijke beschaving of civilisatie
- **Taal** = Typisch menselijk → Gn erfelijke overdracht, wel overdracht via leerprocessen

White: Fundamentele ≠ tss mens & dier = Mensen (symbolische wezens) gebruiken symbolen & dieren nt

Onderscheid:

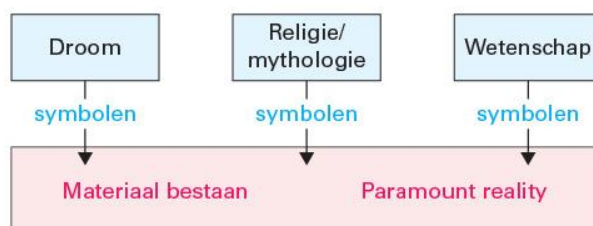
- **Betekenis v symbol** = Dr mens aan specifieke fysische drager toegekend
- **Fysische drager v symbol** = Reden tot symbolisch handelen (nt dr intrinsieke eigenschappen)

Relatie tss stimulus & respons = Inherent

Schütz:

- **Paramount reality** = Dominante realiteit
= Materiële wereld waarin we leven ih hier & nu
- **Finite provinces of meaning** = Eindige zingevingsdomeinen
= Realiteit v dromen, fantasie, wetenschap, religie, trance, extase, ...
= Nt-materiële werkelijkheid

→ Overstijgen materiële wereld

Kluckhohn:

Cultuur = Antwoord op eisen die fysische omgeving stelt om te overleven

→ Volgt uit reductie vd inbreng v instincten bij vormen v/h gedrag

→ Maakt het nt mogelijk om exacte voorspellingen te maken over menselijke gedrag

→ Geeft inzicht id centrale tendens v variabel gedrag

= Afhankelijk v:

- Biologische kenmerken eigen ad menselijke soort
- Omgeving waarin mensen leven

In welke mate wordt menselijk handelen dr instincten gedreven? → Soorten instincten:

- **Gesloten:** Leiden tot handelingspatronen die genetisch bepaald zijn in elk detail → Genetische programmering = Leerproces → Leren = Rijpen
- **Open** = Belangrijkste uitrusting vd hogere diersoorten
= Algemene neiging die enkel werkt binnen context waarin algemene directieven aanwezig zijn

Kenmerken v cultuur:

- Organisatie v/h lichamelijke functioneren v/d mens
- Vormgeving a/h menselijke handelen
- Antwoord op overlevingseisen die fysische omgevingen stellen aan menselijke samenlevingen
- Overdraging via leerprocessen d'r symbolen & taal
- Accumulatie

1.2 Is cultuur specifiek menselijke eigenschap?

= Kwestie v definitie → Definities:

- Exclusieve of antropologische: Ja
 - ❖ Cultuur = Per definitie beperkt tot kenmerk v menselijke samenlevingen
 - ❖ Sociale leerprocessen die overdracht v gedrag mogelijk maken = Verbonden met specifiek menselijke capaciteiten (taal als vorm v communicatie of menselijke capaciteit om externe opslagplaatsen v kennis & info id vorm v symbolen te creëren)

Experiment:

Waar: VS

Wanneer: Jaren 60 & 70

Doel: Primaten of antropoïde apen (chimpansees) leren communiceren

Gebruik: Gebarentaal (American Sign Language) want gesproken taal aanleren is uitgesloten (stembanden zijn onvoldoende ontwikkeld om noodzakelijke verscheidenheid v klanken voort te brengen) → Tekens v/d taal verwijzen direct n'r concrete aspecten v/e situatie & hebben g'n abstracte symbolische waarde

Bevindingen:

- Apen kunnen d'r oefening d'r imitatie aangeleerde tekens leren begrijpen
- Te weinig bewijsmateriaal om te concluderen dat apen die tekens tot herkenbare (gebaren) taal zouden kunnen combineren
- G'n evidentie v'r feit dat apen in staat zouden zijn tekens aan te leren aan soortgenoten of nieuwe tekens te creëren

- Inclusieve of ethologische: Neen
 - ❖ Cultuur ontstaat als gedragingen via sociale leerprocessen worden overgedragen waardoor ze zich in gemeenschap verspreiden, overgaan v/d ene op andere generatie & daardoor kenmerk v/e gemeenschap worden
 - ❖ ≠ diersoorten kennen cultuur & dragen via culturele transmissie gedrag over v/d ene generatie op andere → Capaciteit = Sterk ontwikkeld bij mensapen → Cultuur als kenmerk g'ng ontwikkeling v/d huidige mens & evolutionaire voorgangers vooraf

Kwantitatief & kwalitatief ≠ in culturele ontwikkeling v/d menselijke samenlevingen & samenlevingen v andere dieren → Hoe verklaren?

- Enkel mens beschikt over gevorderde capaciteit tot hanteren v symbolen (taal) waardoor andere vormen v overdracht mogelijk zijn
- Enkel mens is in staat om kennis op te slaan in symbolen die fungeren als externe bronnen v info (tekens, boeken, kunst, digitale info) waardoor culturele transmissie mogelijk wordt zonder directe contacten tss groepsleden & dus meerdere generaties kan overspannen

1.3 Symbolen, tekens & taal

Taal = Communicatiemiddel waarmee mensen betekenissen delen & doorgeven

= Geheel v symbolen & tekens die op oneindige manier met elkaar verbonden

Symbol: G'n verband tss betekenis & drager

Teken: Intrinsiek verband tss teken zelf & waarvoor het staat → Drager & betekenis behoren tot dezelfde culturele context of hetzelfde zingevingsdomein

Menselijke taal:▪ **Verbale communicatie**

= Taal

= Belangrijkste communicatiekanaal

→ Elk woord = Symbool of klank waaraan bepaalde betekenis werd toegekend

→ Belang?❖ **Maakt het mogelijk om menselijke ervaringen over te dragen, zodat die cumulatief bewaard kunnen worden:** In menselijke taal zit 1000'en jaren ervaring vervat❖ **Geeft mensen sociaal & gedeeld verleden (geheel v herinneringen):** Taal maakt het mogelijk om gebeurtenissen te coderen, aan woorden te hechten waardoor verleden opnieuw in heden kan gebracht & bediscussieerd worden❖ **Geeft mensen sociaal & gedeelde toekomst:** Taal maakt het mogelijk om activiteiten te plannen & afspraken te maken over tijden, data & plaatsen❖ **Maakt het mogelijk om standpunten te delen:** Mensen gebruiken woorden die neerslag v ervaringen zijn, gevat in vorm die uitwisseling v ervaringen mogelijk maakt❖ **Maakt complex, gedeeld & doelgericht handelen mogelijk:** Taal maakt het mogelijk om individuele activiteiten in ruimer geheel in te schakelen & te discussiëren zodat complexe doelen verwezenlijkt kunnen worden▪ **Non-verbale communicatie**

≠ Universeel

= Gebonden aan specifieke omgeving: Gebaren die uiterlijk hetzelfde lijken, kunnen totaal andere betekenis hebben

→ Vormen:❖ **Artefacts** = Objecten zoals juwelen die kenmerken v individu uitdrukken❖ **Haptics** = Aanrakingen zoals handdruk, (schouder-)klop, kussen❖ **Chronemics** = Tijd die iemand praat, punctualiteit❖ **Proxemics** = Territoriumbepaling❖ **Kinesics** = Lichaamstaal, houding = Gebaren = Gestures**Sapir-Whorf-hypothese:**Algemene opvatting: Woorden = Enkel labels die mensen met dingen verbindenHypothese: Denken & waarnemen worden nt enkel uitgedrukt via taal mr worden ook dr taal gevormd. Taal leren betekent nt enkel dat mensen woorden & grammatica moeten leren mr ook dat mensen zich via taal specifieke manier v denken & waarnemen eigen maken → VerkeerdBesluit: Woorden = Lenzen die ons in staat stellen om dingen te zien**1.4 Componenten v cultuur**

Duidelijkste & meest fascinerende bewijzen ve cultuur = Uitdrukkingsvormen zoals gebouwen, muziek of literatuur → Voorwerpen = Uitdrukkingsvormen vd gedeelde betekenissen die mensen aan samenhandelen koppelen in bepaalde sociale eenheden

Cultuur gaat nt over voorwerpen mr over betekenissen waarvoor ze staan!

Cultuur = Alles wat id loop der tijden dr mens werd gecreëerd (waarden, normen, kennis, ideeën, technieken, materiële producten, kunst, voorwerpen, ...)2 soorten cultuur:

- **Materiële** = Alles wat in stoffelijke vorm vastgelegd kan worden (culturele artefacten zoals architectuur, boekdrukkunst, haarstijlen, machines of wapens)
- **Immateriële** = Manier waarop groepen mensen denken (waarden & normen)

Componenten v cultuur in dalende graad v abstractie:

- **Gedeelde denkbeelden** = Vanzelfsprekende, vr hand liggende gedeelde zienswijzen waar groepsleden zich nt altijd bewust v zijn → Bestaan uit:
 - ❖ **Empirische kennis**
 - = Info die mensen delen over hoe wereld is opgebouwd & werkt
 - = Resultaat v ervaring & wetenschappelijk onderzoek
 - Soorten ervaring:
 - Dagelijkse
 - Overgeleverd uit traditie
 - ❖ **Existentiële kennis**
 - = Antwoorden op concrete of grote vragen
 - = Info over eigen positie, omgeving & relaties met anderen
 - = Opgeslagen in filosofische & religieuze systemen
- **Waarden & normen**
 - ❖ **Waarden**
 - = Minder abstract dan gedeelde denkbeelden
 - = Groepsopvattingen over wat wenselijk is (over meest gewenste doelstellingen & manieren om die te bereiken)
 - = Hoogste morele goed in cultuur
 - = Democratie, vrijheid, gelijkheid & vooruitgang in westerse cultuur
 - = Cognitieve voorstellingen v behoeften
 - = Voorkeuren die mensen onderling delen met oog op realiseren v bepaalde finale doelstellingen in leven
 - = Voorkeuren vr gedrag & handelen
 - = Onderdeel ve waardesysteem (komen nt geïsoleerd vr): Onderlinge hiërarchische relatie
 - ❖ **Normen** = Voorschriften, regels of gedragsstandaarden die gedrag vd leden ve groep (of ve maatschappij ih algemeen) bepalen
 - **Afwijkend of deviant gedrag** = Gedrag dat nt aan normen beantwoordt
- **Materiële cultuur**
 - = Alle materiële zaken die mens creëert om omgeving te beheersen & overlevingskansen te vergroten
 - = Zichtbare uitdrukking vd dieper liggende gedeelde overtuigingen
 - = Gebruiksvoorwerpen (kleding, werktuigen, potten, ...) & expressievormen (mode, siervazen, muziek, kunst, theater, ...)
 - Gebruiksvoorwerpen = Expressieve symbolen om zich uit te drukken & te onderscheiden v anderen

1.5 Kenmerken die culturen v elkaar onderscheiden

Culturen bestuderen & vergelijken o.b.v. vragen:

- Tijdspectief?
 - ❖ **Verleden:** Geschiedenissen, verhalen & tradities
 - Traditionele bedrijfsstructuur waarbij familietradities meest belangrijk zijn
 - ❖ **Heden:** Zintuiglijke waarneming & toekomst wordt opgeofferd vr onmiddellijke beloning
 - ❖ **Toekomst:** Plannen & inwisselen v onmiddellijke vr toekomstige beloningen
 - Meer innovatieve bedrijfsstructuur
- Relatie met fysische werkelijkheid?
 - ❖ **Overheersing:** Groep = Meester vd natuurlijke omgeving
 - Bedrijven die denken natuur te kunnen overheersen = Milieuvvervuilers
 - ❖ **Onderschikking:** Fatalistische aanvaarding vd dominantie vd natuur over mens. Groep = Speelbal vd natuurlijke wereld

- ❖ **Harmonie:** Groep heeft harmonische relatie met natuur. Mens = Gelijke v alle andere dingen
→ Bedrijven die streven nr harmonie met natuur hebben ecologische bedrijfscultuur
- Relatie met Bestaan?
 - ❖ **Zijn:** Leden ve groep kunnen proces vh Zijn beklemtonen & uitdrukking vh Zelf ih heden evalueren
 - ❖ **Worden:** Leden ve groep kunnen proces vh Worden beklemtonen & zich richten op bereiken ve cultureel aanvaard ideaal
→ Amerikaanse cultuur is doordrongen vh ideaal vd American Dream: Iedereen kan succes bereiken als men mr hard genoeg werkt
 - ❖ **Doen:** Leden ve groep kunnen proces vh Doen beklemtonen waarbij wat iemand is of kan nt zo belangrijk is als wat iemand bereikt
- Relatie v mensen onder elkaar?
 - ❖ **Hiërarchie:** Relaties tss leden bestaan in termen v hogere of lagere graden v status & macht. Verwachte gedrag = Gehoorzaamheid aan meerderen
→ Dictatoriale samenlevingen
 - ❖ **Individualisme:** Leden = Verantwoordelijk vr zichzelf
→ Amerikaanse samenleving
 - ❖ **Collectief:** Leden worden geacht om met elkaar als gelijke om te gaan id verwezenlijking vd doeleinden vd groep. Niemand = Onafhankelijk & meer of minder waard dan ander
→ Japanse samenleving

1.6 Ontstaan v cultuur

Elk cultureel kenmerk = Bijdrage ad overlevingskansen vd mensen id omstandigheden waarin ze leven:
Cultuur helpt mens om zich aan te passen aan fysische omgeving

Cultuurvorming:

- ≠ stappen:
 - ❖ Elke handeling die mens stelt = Antwoord op bepaald probleem
 - Nieuw gedrags- of denkpatroon ontwikkelen
 - Bestaand gedrags- of denkpatroon aanpassen
 - ❖ Andere groepsleden die in dezelfde situatie zitten & met hetzelfde probleem geconfronteerd worden, nemen dit nieuwe of aangepaste gedrags- of denkpatroon over
 - ❖ Patroon verwerft over groepsleden heen consistentie: Altijd op dezelfde manier met probleem omgaan
 - ❖ Patroon krijgt blijvend karakter & wordt vast onderdeel vh geheel v gedragingen of denkbeelden vd groepsleden
 - ❖ Patroon verspreidt zich over ≠ sociale eenheden vd populatie & wordt vd ene generatie op andere overgedragen → Cultuur wordt altijd aangeleerd
- Op ≠ niveaus:
 - ❖ **Macro:** Samenleving
 - ❖ **Meso:** Organisatie

Groep mensen → Cultuur

Samenlevingen worden groter & complexer → Meer ruimte vr variatie id cultuur → Grotere differentiatie v groepen mensen die binnen eigen groep bepaalde gedragingen & overtuigingen delen

Subculturen = Groepen id samenleving die overtuigingen, waarden & leefstijlen hebben die ≠ v die vd dominante cultuur mr dominante cultuur nt verwerpen

Tegenculturen = Countercultures = Groepen id samenleving die overtuigingen, waarden & leefstijlen hebben die ≠ v die vd dominante cultuur & die dominante cultuur verwerpen

Subculturen kunnen tegenculturen worden

Hiphopbeweging:

Waar ontstaan: NY, South Bronx, armste wijk

Wanneer ontstaan: 1959, bouw ve snelweg die Bronx afsneed vd rest

- Gevolgen:
- Bedrijven trokken zich terug
 - Smeltkroes v culturen werd geografisch afgescheiden vd meer begunstigde middenklasse
 - Toenemende concentratie vh drugsprobleem
 - Toename vd criminaliteit
 - Hoge werkloosheidscijfers
- Disciplines:
- Breakdancing
 - Graffiti
 - Hiphop muziek

Hiphop = Leefstijl met eigen taalgebruik, lichaamstaal, muziek- & kledingstijl, dans- & beeldcultuur & voortdurend evoluerende state of mind

= Directe respons nr oudere generatie die weigert &/of nt in staat is warden & noden v jongeren te begrijpen

= Reflectie v politieke, sociale & economische condities ve periode, zonder dat dominante cultuur noodzakelijk ter discussie wordt gesteld

≠ tss sub- & tegencultuur = Continuüm, gn uitersten

Subcultureel relativisme = Kijken nr variatie dr subcultuur & mogelijkheid tot kritische houding

Cross-overs = Relatie tss subculturen & versmelting v elementen uit ≠ leefwerelden tot nieuwe subculturen

Kenmerken v tegenculturen = Cognitief aanwezig in subculturen

Cultuur als aanpassing ad omgeving:

- Hoofdkenmerken vd Amerikaanse cultuur:
- Vooruitgang
 - Prestatiegerichtheid
 - Onafhankelijk initiatief
 - Individualisme
 - Zelfredzaamheid

= Resultaat ve strijd om zich in gigantisch groot, wild & bevolkt gebied te vestigen, er te domineren & het te exploiteren

- Hoofdkenmerken vd Japanse cultuur:
- Respect
 - Orde
 - Groepslidmaatschap
 - Zelfbeheersing

= Aanpassing aan omgeving waar grote bevolking moet leven op relatief kleine, bewoonbare oppervlakte

1.7 Cultuur als lens

Cultuur = Vanzelfsprekend: Mensen zijn zich nt bewust vd eigenaardigheden v (sub)cultuur

→ **Geconfronteerd met vreemde culturen:** Mensen worden zich bewust vd relativiteit v eigen & andere culturen (confrontatie met tijdelijke & toevallige v cultuur wordt soms geneutraliseerd dr eigen cultuur als superieur te beschouwen → Hoge & lage, primitieve cultuur)

Strategieën:

- **Etnocentrisme:** Beoordeelt & evalueert vreemde culturen met eigen cultuur als maatstaf
- **Cultureel relativisme:** Culturen zijn nt meer- of minderwaardig. Elke cultuur = Eigen specifieke aanpassingswijze ad dr omgeving gestelde eisen)

Cultuur laat toe dingen te zien die anderen die cultuur nt delen, nt zien & bepaalt gevoelens & emoties

1.8 Cultuur & etniciteit

Etnieën = Groepen v mensen die afkomst & cultuur delen

Etniciteit verwerf je bij geboorte & heeft stabiel karakter

Migratie → Multiculturele samenleving

Etnische groepen met elkaar confronteren (interetnische contacten) leidt tot:

- Inzicht in cultuurverschillen → Cultureel relativisme, universalisme & ethnocentrisme
- Cultuurverschillen verzwakken: Mensen leren elkaars cultuur kennen & nemen culturele elementen v elkaar over

Barth: Dynamische visie op cultuur & etniciteit

- **Etnieën** ≠ Geografisch & sociaal geïsoleerde & quasi onveranderbare entiteiten
- **Etnische groep** = Vorm v sociale organisatie
= Container gevuld met cultuur
- **Cultuur** = Gebruikte inhoud om ≠ met andere groepen aan te duiden
- **Cruciaal:** Eigen groep afgrenzen t.o.v.. andere groepen = Ctu & actief proces vh vormen, onderhouden & afbreken v etnische grenzen → Grenzen verscherpen, vervagen of verschuiven
- Interetnische contacten → Totstandkoming & evolutie v cultuurverschillen: Mensen gaan zich sterker met eigen groep identificeren & culturele elementen verfijnen of ontwikkelen
- **Etniciteit** = Actief proces vh definiëren & onderhouden v sociale grenzen tss groepen
- **Continuïteit vd groep** = Groepsgrens onderhouden → Hoe?
 - ❖ **Dichotomisering** = Opdeling tss in- & outsiders
= Personen aan beide zijden vd grens maken opdeling tss wij & zij
 - **Wij-groep** = Personen die dezelfde beoordelingscriteria delen, elkaar kunnen begrijpen & voluit met elkaar interageren
 - **Zij-groep** ≠ (beperkte interactie)
 - ❖ Sociale interactie structureren

2. Slotbeschouwing

Cultuur = Inhoudelijke component vh georganiseerde samenleven

= Typisch menselijke eigenschap

= Altijd aangeleerd (**noodzakelijk**: communicatie d.m.v. taal)

= Kenmerkend vr groep mensen (als groep meer gedifferentieerd is, kunnen ook sub- & counter-culturen ontstaan)

= Inhoud die kan gebruikt worden om ≠ met andere groepen aan te duiden

→ Heeft ≠ componenten

→ **Essentie** = Gedeelde overtuigingen of denkbbeelden (betrekking op ≠ dimensies waardoor culturen v elkaar kunnen onderscheiden worden & met elkaar kunnen vergeleken worden)

Barth: Dynamische visie op cultuur & etniciteit → Aandacht nt (enkel) nr objectieve cultuurverschillen mr nr manier waarop sociale grenzen worden opgebouwd, onderhouden & afgebroken

Etnische groep = Vorm v sociale organisatie die losstaat v cultuur